

מיכל בוני

השתיקה שבין המילים

מיכל בוני

השתיקה שבין המילים

סלה הוצאה לאור

The Silence Between the Words

Michal Boni

השתיקה שבין המילים

מיכל בוני

עריכה: יונית פרידלר

הגהות: תמר מיזל

עימוד ועיצוב: חני-אולמס פייזיב

עיצוב עטיפה: טליה בר

הבאה לדפוס: נועה יעקבי

© 2016 כל הזכויות שמורות

לדני ספרים הוצאה לאור (2002) בע"מ

ת.ד 349 קרית גת, 8211812

טלפון: 08-6670100, פקס: 08-6882359

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני אחר - כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.

שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

www.siman-kria.co.il

נדפס בישראל תשע"ו, 2016

אודה לקב"ה שליווני בדרך הכתיבה,
אך יותר מזה, במשעולי השתיקה.

פרק א

לכתוב או לא לכתוב

לאה, המוכרת בחנות כלי הכתיבה והציוד המשרדי, הביטה בחנות הריקה. המשמרת הנוחה בשעות הבוקר הייתה המועדפת עליה, ועם זאת, השהות בחנות במשך שעות ארוכות ומשמימות עייפה אותה. חוץ מאשר לסדר את מדפי החנות, אין לה כמעט עבודה.

לחנות נכנסה אישה דוחפת עגלת תינוקת. סקרנות אחזה בלאה. היא חשבה שהיא מכירה את כל הנשים החרדיות באזור, והנה מופיעה לה גברת לא מוכרת.

לאה הביטה בה בעניין מאחורי דלפק הקופה, בתקווה שלא תבחין במבטים הסקרניים. אישה מרשימה, מצח גבוה, נראית חושבת וחקרנית, משדרת עוצמה פנימית. מעניין מה הוביל אותה לכאן.

”סליחה, גברתי, האם את זקוקה לעזרה?” פנתה אליה.

"אני מחפשת מחברת ועט נובע, את יודעת, מהסוג ה-באמת טוב, לא אלו שקונים בשקל".

מחברת ועט נובע מעולה, חלילה לא בשקל. לאה קימטה את מצחה. מאחורי הבקשה השגרתית הזו מסתתר כנראה הסוד המעניין.

"את רוצה מחברת גדולה או קטנה? שורות או חשבון? אולי חלקה?" ניסתה לבדוק מה מן המבחר מתאים ללקוחה. "לא חשבתי על כך, אבל נראה שתתאים לי מחברת גדולה עם שורות. אני אוהבת שיש לי מרחב כאשר אני כותבת".

סופרת! לאה החניקה את קריאת ההתפעלות בתוך תוכה. היא לטשה באישה מבט נוסף. לא כל יום פוגשים סופרת מקרוב.

כעת גברה סקרנותה שבעתיים. האם הסופרת הזו כותבת רק לעצמה ולמגרה, או גם במקום נוסף? ומי יודע, אולי זו אחת מן הסופרות הידועות שמתחבאות מאחורי הקלעים בעוד ספריהן מתפרסמים בחוצות?

"אני אוהבת לקרוא", לאה אמרה, והוסיפה בהמהום קל, כביכול בדרך אגב, "מעניין מה את כותבת".

אמנם נשמע חטטני קצת, אבל איך אפשר שלא לשאול?

"אני בינתיים רק מנסה", השיבה זו.

"ספר?" עיניה של לאה אורו.

"לא, לא ספר", האישה הניעה בראשה. "חשבתי דווקא על כתבות בעיתון".

כתבות בעיתון? לרגע אחד לאה התאכזבה. כבר רצתה להאמין שהיא לוקחת חלק בהתהוותו של ספר בכורה. כתבות בעיתון שקוראים היום ושוכחים מחר, אינן משתוות לספר שנמצא תמיד על המדף ומחכה לך בכל עת שתרצי.

היא סקרה שוב את הלקוחה. זו נראית רצינית ואיכותית. על אף שמדובר רק בכתבות, אולי בכל זאת יירקם כאן משהו טוב - וגם קצת בזכותה.

לאה שלפה מחברת שכריכתה ירוקה. "הצבע הזה ייתן לך השראה", הבטיחה, "זה צבע של טבע, של נוף. סופרים אוהבים את הצבע הזה".

"כן, זה בדיוק הצבע שאני צריכה", שמחה הזרה.

לאה הצטרפה לשמחתה. היום הזה הופך למרתק עם הגברת הסופרת הזו. הלוואי שיהיו עוד כתבות, ושהיא תפקוד שוב ושוב את החנות השוממה.

"והיכן את מפרסמת את הכתבה העתידית?" שאלה לאה בעודה מביטה במבחר העטים הנובעים ובוררת עט מוצלח במיוחד.

"אני עדיין לא יודעת", אמרה האישה בכנות, "כנראה אשלח לכמה עיתונים ואנסה את מזלי".

זה לא נשמע מעודד כל כך. לאה החליטה להתגייס למען הסופרת שבדרך.

"אני יכולה לסייע לך", חייכה אליה. "אחותי עורכת בעיתון הידוע 'פנינת השבוע'. לא אכפת לי לקשר ביניכן, היא נהנית לשלב לפעמים חומר חדש".

"תודה רבה, זה יכול להיות רעיון מצוין", האישה שמחה.

"היא בוודאי תשאל אותי מה הניסיון שלך והיכן כתבת קודם. עסקת בעבר בכתובה?" לאה שאלה וניגשה אל הקופה לערוך את החשבון.

"רגע, למה היא חייבת לשאול את זה?"

"אין לך ניסיון?" לאה הביטה בחמלה על הסופרת המתחילה,

שעיניה זעו מצד לצד. מסכנה, זה עתה היא מגששת צעדיה הראשונים בעולם הספרות.

"דווקא יש לי ניסיון", קולה של הקונה היה עצור ושפתיה חשוקות.

"אמרתי משהו לא במקום? סליחה", ללאה היה לא נעים, "ובכן, איפה כתבת? בעיתון שאני מכירה? המחברת והעט עולים קצת ביוקר, שבעה עשר שקלים, אבל זו סחורה טובה".

"לא, זה לא עיתון שאת מכירה", נענעה האישה בראשה ופניה נטולות חיוך. "יש לך עודף ממאה שקלים?" שלפה שטר מארנקה.

לאה לא הבינה מה קרה לנחמדות של הקונה. מה שאלתי? על מה דרכתי?

"הנה העודף", ניסתה לשמור על חביבותה, "שיהיה לך יום נעים".

הקונה אפילו לא הנידה בראשה, יצאה מהחנות עם עגלת התינוקת, מותירה את לאה מבולבלת ונבוכה.

•

"לכתוב או לא לכתוב, זו השאלה", אמרה תמר לאבי בעודם יושבים במטבח ואוכלים יחדיו את ארוחת הערב. קודם לכן סיפרה לו את השתלשלות מאורעות הבוקר.

"לכתוב", פסק אבי. "אגב, ממרח האבוקדו מצוין".

"כל כך פשוט?" שאלה תמר. ממרח האבוקדו כלל לא העסיק אותה. היא כמעט לא טעמה מן האוכל. "במשך למעלה מחמש עשרה שנה לא הייתי מסוגלת לאחוז בעט, וכעת אתה מציע לי בפשטות שכזו - לכתוב?"

"את בעצמך החלטת זאת כאשר פסעת לחנות, נכון?" הזכיר אבי.

"נמאס לי להיות עקרת בית", הודתה תמר. "מאז מעבר הדירה, הקשרים עם השכנות הקודמות נותקו, ובאזור החדש אין כמעט משפחות שומרות מצוות. אין לי כאן חברות, משעמם לי. עבודות הבית חוזרות על עצמן. אני מרגישה חוסר סיפוק. כמה אפשר לקפל כביסה ולמעוך בננה? כבר במשך שבועות אני מתלבטת אם לשוב לכתוב. הבוקר הייתי בטוחה שזו ההחלטה הנכונה, אבל..."

"אבל...?"

"אולי אני נחפזת מדי? כאשר החלטתי שלא אכתוב יותר, היו לי סיבות טובות להחלטה הזו".

"תמר", קולו של אבי היה רך ואוהד, "חלף זמן רב. את השתנית. אפשר לבחון את ההחלטה מחדש".

"קשה לי", הודתה תמר, "אני פוחדת שאחזור על אותן טעויות".

אבי חיפש את המילים שיוכלו להפיג את החרדה של אשתו. "תמר, אל תשכחי שמאז עברו שנים. את במקום אחר. זכית לחזור בתשובה", אמר לבסוף, חש שאמירתו לא מספקת. הנושא טעון ועמוק בהרבה.

"חזרתי בתשובה, אבל האם זה מספיק? אני לא בטוחה. נראה לי שברגע שאשוב לאחוז בעט, תצוץ מקרבי 'תמר הישנה'. אי אפשר לברוח מהעבר שלנו".

"ואם לא תכתבי בכלל, אולי זו גם בריחה מהעבר?" הפתיע אבי. רעיון הגיח בראשו - "אולי תכתבי מאמר שמבטא קשיים מסוג זה? על 'האני הישן' שלנו שמבצבץ גם לאחר שכבר חזרנו בתשובה...".

"זה כיוון מעניין", תמר הרהרה בקול אך עדיין חששה - "אבל משמעו של דבר שאני אכן כותבת?"
 "נכון", הנהן אבי, "את חוזרת לכתוב. היית רוצה שנרים כוסית לכבוד זאת?"
 "לא, לא, אל תמהר להרים כוסית", תמר הניעה בראשה, "יש לי הרגשה שהדרך עוד ארוכה".

•

"אמא! מה שלומך? איזו הפתעה!" תמר קידמה את פני אמה, משתדלת להסוות את רגשותיה. בכל זמן אחר היה ביקור כזה משמח, אולם כאשר על גבי השולחן מונחת המחברת ובה נכתבו כבר כמה שורות מן הכתבה המתוכננת, אמה עלולה לגלות מה מתרחש.

"הבאתי לך אוכל טעים", שולה הניחה את השקיות על גבי השולחן. "קציצות, ממולאים. מאז שבקיבוץ אין חדר אוכל, למדתי לבשל כמו שצריך. עליתי על העגלה בגיל מאוחר, אבל הסתדרתי היטב".

"עלית על העגלה? אמא, הדימויים שלך תמיד לקוחים מעולם הקיבוץ... אבל את צודקת, למדת לבשל נפלא. תודה על האוכל החם!" תמר ניצלה את ההזדמנות וסילקה בזריזות את המחברת מן השולחן.

"נו, תמר, מה את מספרת? מה קורה אתך?" אמה התרווחה על גבי הכיסא.

אפרת בת השנה וחצי יצאה מן החדר ובובה בידה.
 "בואי לכאן, מתוקה שכמותך!" שולה הניפה אותה והושיבה על ברכיה.

"הכול בסדר, אמא. אני לא עושה שום דבר מיוחד, מגדלת את הילדים..."

"די, תמר, כמה אפשר לשבת בבית?! זה לא בריא. את צריכה לצאת, ללמוד משהו", שולה נופפה באצבעה לעבר בתה.

תמר הנהנה, יודעת שכעת יבוא המונולוג המוכר של אמה. "אני לא למדתי מקצוע. במשך כל השנים עבדתי בבתי ילדים בקיבוץ, עבודה קשה, כל היום על הרגליים, בלי סיפוק ובלי עתיד; אבל לילדים שלי תמיד אמרתי, אל תעמדו במקום, תלמדו, תתפתחו, תתקדמו בחיים. אם יש לך כשרונות את חייבת לנצל אותם, לא לקבור אותם מתחת לערמות הטיטולים".

"צה אמא, צה אמא", אפרת נחלצה מזרועותיה של הסבתא לעבר אמה.

"אמא, אפרתי שלי איננה ערמת טיטולים", העירה בשקט תמר בעוד בתה מתרפקת עליה.

"חס וחלילה, היא התינוקת החמודה ביותר בעולם", שולה הסכימה מיד, "אולי תתני לה מהאוכל שהבאתי? היא נראית רעבה. אל תדאגי לכשרות, את יודעת שהכשרתי לכבודך את המטבח, וכשאני מבשלת עבורך אני קונה רק גלאט-כושר".

'גלאט-כושר'. תמר חייכה. אמה משתדלת מאוד, אבל המילה הזו עדיין קצת זרה בלשונה הקיבוצית.

"הגעתי לעיר כי יש לי תור לרופא בעוד חצי שעה, אני חייבת לצאת. באתי רק כדי להביא לך אוכל, לחסוך לך את הבישולים ליום אחד". שולה הציצה בשעון. היא קמה ממקומה, נישקה את אפרת וניגשה לדלת. "תזכרי מה שאני אומרת, תמר. תנצלי את הזמן עכשיו, כשאת צעירה. אל תחכי עד שתגיעי לגיל שלי ותצטערי שלא עשית עם עצמך כלום במשך החיים".

"כן, אמא", אמרה תמר בלחש מול הדלת הנטרקת.
 אם חיפשה תזכורת לעבר שלה, הרי הוא קם לתחיה ממש
 עכשיו, כאשר אמה נקשה בדלת ונכנסה לבית עם שקיות האוכל
 החם ועם מלאי הציפיות.
 היא הכניסה בלי משים את קופסאות האוכל אל המקרר וצנחה
 עצבנית על גבי הספה. הביקור התסיס את רוחה, אך מצד שני,
 נראה שגם תפיק ממנו רווח - יתר השראה לכתבה המתוכננת.
 ועדיין, עד שתגיע הכתבה לפתחה של העורכת, מחכה לה
 מסלול ארוך.
 בין השאר, יהיה עליה לשוב לחנות מכשירי הכתיבה, להתנצל
 בפני המוכרת ולבקש את עזרתה ואת תיווכה, בתקוה שזו תסכים.
 היא נראתה אישה ידידותית.
 הלוואי שלא יהיו מכשולים רבים מדי בדרך...

•

שבוע לאחר מכן עמדה תמר במטבח ביתה והכינה לילדיה את
 הארוחה האהובה עליהם: שניצלים, תפוחי אדמה אפויים בתנור
 וכמובן אורז לבן.
 היא הביטה בשניצלים שבעבעו במחבת. מתי יאכלו הילדים
 שלה פשטידת ברוקולי או מרק ירקות עשיר עם קטניות ואורז
 מלא? אבי שב ואומר - 'הילדים צריכים לאכול אוכל בריא הכולל
 את כל אבות המזון', אבל עד כה כל פשטידה שהכינה נותרה
 בשלמותה, וגם מרק הירקות עם הפטרוזיליה, ואפילו כשהיה
 מקושט בשקדי מרק, כמעט ולא זכה לביקוש.
 צלצול הטלפון קטע את מחשבותיה.
 "אפשר לדבר עם תמר?" שמעה קול סמכותי מעבר לקו.

"מדברת", השיבה ועברה לקלוף את תפוחי האדמה.
 "מדברת רחל בירמן, העורכת של 'פנינת השבוע', שלחת לי
 כתבה לדוגמה על ידי אחותי לפני יומיים".

המקלף נשמט מידה של תמר. המאמר שלה! מעניין מה דעתה
 של העורכת. היא השקיעה רבות בכתוב, במשך יומיים ליטשה
 היטב את המילים.

"זה באמת מאמר יפה מאוד וכשרונך ניכר מיד", החלה העורכת,
 ומחשבותיה של תמר רצו הרחק קדימה. בוודאי התפעלה העורכת
 מן העושר הלשוני ומן הרעיונות המיוחדים. מעניין מתי יפורסם
 המאמר.

"אבל הכתבה לא מתאימה עבורנו", סיימה רחל את המשפט
 חד משמעית. "העיתון שלנו נועד לציבור החסידי. אנחנו לא
 יכולים לפרסם בו מאמר על 'האני הישן' של בעל תשובה. העיתון
 שמור מאוד. אנחנו מקפידים על כל מילה. אפשר היה לכתוב על
 חזרה בתשובה אצל אנשים חרדים, ועל האופן שבו אצלם 'האני
 הישן' שב ומשפיע".

"קצת קשה לי לכתוב מהזווית הזו, אינני חרדית מבית אלא
 בעלת תשובה", תמר השיבה, מאוכזבת. "אם זה הנושא שתרצי,
 תצטרכי לחפש כותבת אחרת, מתאימה יותר".

ובכן, הרעיון לשוב לעולם הכתיבה יחזור למגרה. למי יש חשק
 לקלף עכשיו תפוחי אדמה?! כתפיה של תמר צנחו.

"חבל", העורכת הפתיעה את תמר, "סגנון הכתיבה שלך מצא
 חן בעיניי. ודווקא עובדת היותך בעלת תשובה יכולה לתרום
 לעיתון".

"אני לא מבינה", תמר זנחה כליל את מלאכת הקילוף, "קודם
 אמרת שהכתבה לא מתאימה כי אני בעלת תשובה, ועכשיו

פתאום אני כן מתאימה?..."

"הנה, אסביר את עצמי. בקרוב מתפנה מקום בעיתון לטור חדש, וחיפשתי מישהי שהסגנון שלה שונה מהקו המוכר אצלנו. כאשר קראתי את המאמר שלך חשבתי לעצמי - הכותבת הזו תוכל להתאים". קולה של רחל הפך להיות תקיף כאשר המשיכה: "אולם אני מזהירה אותך מראש לשים לב לכל מילה שאת כותבת. העיתון שלנו מבוקר ומוקפד. יהיה עלייך להתאים את עצמך".
 'העיתון מבוקר ומוקפד', 'יהיה עלייך להתאים את עצמך', מי הם חושבים שהם? תמר ניגשה לשטוף את ידיה בברז, עצבנית.
 "יש לך ניסיון בכתיבת טורים? כתבת בעבר טור מוצלח?"
 התעניינה העורכת.

מכל השאלות, דווקא השאלה הזו! מרוב בהלה המים התיזו לכל עבר. תמר מיהרה לנגב את ידיה וחיפשה תשובה. "אני... אהה... כן, היה לי איזה טור קטן פעם".
 טור קטן? לא קטן כל כך. דווקא טור רציני שזכה לתהודה רבה, אבל עדיף לגמד את הרושם כדי שהעורכת לא תשאל שאלות מיותרות.

"באיזה עיתון?"

"אחד העיתונים הלא מבוקרים והלא מוקפדים".
 "אה, אני מבינה, בעיתונים ההם? עוד לפני ש... המממ... חזרת בתשובה..."
 "מוטב שלא נרחיב", תמר התחמקה.

"ועבורנו תדעי לכתוב טור כן מתאים?" רצתה העורכת לדעת.
 "לכתוב טור נוסף? לא, אינני חושבת". לחזור לכתוב זוהי החלטה אחת, ולחזור לכתוב טורים זו כבר החלטה אחרת לגמרי.
 "זו כרגע האפשרות היחידה שיש לי להציע לך בעיתון",

העורכת הייתה חותכת, "תחליטי אם את רוצה בזה או לא. יש לי מספיק כותבות שישמחו להצעה הזו".
 "לא". ההחלטה הייתה מהירה.
 "אז לא", הגיבה העורכת ביובש. "שיהיה לך בהצלחה".
 היא ניתקה ותמר נותרה עם הטלפון בידה.

•

"אמא, יוני גומר את כל הקטשופ!"
 "תחתכי לי את השניצל!"
 "אני בכלל לא אוהבת אורז לבן. הכנת גם פסטה?"
 "די, תפסיקו לדחוף אותי!"
 הילדים ותגרותיהם השכיחו מתמר לזמן קצר את שיחת הטלפון הלא נעימה.
 "ילדים, לשבת בשקט ולאכול! בלי לריב ובלי להתלונן!"
 הורתה להם, קצרת רוח. כתמיד בשעה זו, עליה לשמש בעת ובעונה אחת כמבשלת, מלצרית, מגשרת, שופטת ואף שוטרת. תפקיד בלתי אפשרי שכזה.
 כאשר הגיע אבי בשעה מאוחרת יותר להפסקת הצהריים, פתחה לו תמר את הדלת ועל פניה ניכרת העייפות.
 "אבא", שמואל קפץ עליו מאחור ואילו יעלי משכה בחולצתו מהעבר השני.
 תמר חייכה. שני הגדולים, בני התשע והשמונה, רבים על תשומת לבו היקרה של אבא...
 עד שיתפנה אליה, ניגשה היא למטבח להדיח כלים, בניסיון לגבור על הכמות המכופלת: הערמה שהצטברה מארוחת הבוקר והערמות המיוחדשות מארוחת הצהריים.

זמן קצר לאחר מכן נכנס אבי למטבח. "מה שלומך?" שאל.
 "מה שלומך? איך היה בקליניקה?" השיבה בשאלה. בטרם
 תספר לו על השיחה המאכזבת עם העורכת, תתעניין גם היא כיצד
 חלף עליו היום.

"בסדר, ברוך השם", השיב. "טוב שיש לי הפסקה קטנה בבית
 בין הטיפולים של הבוקר לבין הטיפולים של אחרי צהריים. אני
 זקוק לכך".

"כן, גם מטפל מצליח ומבוקש כמוך זקוק למנוחה", תמר
 חייכה אליו.

"נו, נו, מטפל מצליח ומבוקש, אילו כתרים אני מקבל ממך",
 אבי הגיב משועשע ופנה לבדוק את תכולת הסירים.

תמר הביטה בו. אדם צנוע, שמוט כתפיים, לעולם אינו מתפאר
 בעצמו ובעבודתו; גובה מחיר נוח ומתחשב בהורים במקרים שבהם
 הם מתקשים לשלם. אולי זה סוד הצלחתו. דווקא חוסר היומרה
 שלו והיותו נחבא אל הכלים - אלו התכונות שמאפשרות לנערים
 שבאים אליו לתת בו אמון.

"מה שלומך את?" אבי הסתובב לאחר שהניח בצלחתו
 את ארוחת הצהריים, "את נראית עייפה. אולי אגיש לך משהו
 לאכול?"

"אם הרבנית שלי מהמדרשה הייתה רואה כיצד אתה משרת
 אותי, היא הייתה נוזפת בי קשות", תמר הגיבה מבודחת.

"אם כך, טוב שהיא איננה רואה", אבי חייך והניח בצלחתה את
 האוכל. הוא התיישב לשולחן מולה, סקר את פניה ואמר בשקט -
 "זה רק העייפות והילדים, או שקרה עוד משהו?"

"איך ידעת?" חייכה אליו חיוך עגום.

"מטפל מצליח ומבוקש או לא?!" הוא הגיב, נעץ את המזלג

בתפוח האדמה ושאל - "נו, תמר, מה קרה? אני רוצה לשמוע".
תמר נשמה עמוקות - "העורכת טענה שהכתבה שלי לא
מתאימה לציבור הקוראים המקודש".

"ציבור הקוראים המקודש?"

"כן, כן. העיתון הקהילתי שלהם שמור ומוקפד עד אימה. היא
פוחדת שמא מאמר על 'האני הישן' של בעלי התשובה יפגום
בטוהר המחנה".

"דווקא יש צדק בדבריה", אבי לא התרשם מהציניות שבדבריה
של אשתו, "אבל מה לגבי סגנון הכתיבה שלך? אותו היא כן
אהבה?"

"אהבה מאוד ואפילו הציעה לי טור קבוע", השיבה תמר מבלי
לגלות שמץ התלהבות.

"טור קבוע בעיתון? נפלא!" אבי קרא, "ומתי את מתחילה
לכתוב? היום? האם תרצי שאשמור על הילדים בצהריים על מנת
שתוכלי להתפנות לכך?"

"לא, אין צורך", הגיבה תמר.

"אולי מחר? תגידי, אני כאן לרשותך".

"אבי, תודה, אתה מקסים, אבל אין צורך. אני לא כותבת את
הטור הזה".

כוס התה התנדנדה בידו של אבי והמשקה כמעט נשפך על
גבי המפה. "לא כותבת? למה, תמר? חבל! הרי טורים זה תחום
ההתמחות שלך".

"תחום ההתמחות של 'תמר הישנה' שעדיף שתיוותר בעבר",
הגיבה היא. "מלבד זאת, העורכת בעצמה לא יודעת מה היא רוצה.
מחד הייתה מעוניינת בטור של מישהי שסגנון כתיבתה שונה
מהקו המקובל, ומאידך הזהירה אותי באלפי אזהרות שחלילה וחס

לא אעלה על הכתוב בדל רמז מחיי הקודמים".

"זה באמת נשמע מוזר. נראה שהיא עצמה מבולבלת".

"אל תדאג, חסכתי לה את התסבוכת המיותרת הזו. ויתרני על התפקיד הנחשק".

היא נטלה מן השולחן עלון פרסומות. "אולי אחפש עבודה אחרת במודעות הדרושים. מה אתה אומר? קופאית? מוכרת נעליים? אולי סידור סחורה?"

"סידור סחורה?" אבי העווה את פניו, "זו העבודה שאת חושבת שמתאימה לאישה מוכשרת כמותך?"

"אין לי מקצוע ותעודה, כל כולי רק סופרת בדימוס. עליי לחפש עבודות פשוטות. ובכן, מה אתה אומר, אבי, איזו הצעה יכולה לבוא בחשבון? לסידור סחורה יש יתרון, זו עבודה בשעות הבוקר".

"תמר, במקום לברוח לאי שם מאחורי המדפים עם קרטוני חלב וגבינה, אולי תתקשרי לעורכת, תגידי לה שהתחרטת ושאת מקבלת בשמחה את הצעתה ומתחילה לכתוב ממחר?"

"אבי, אתה היית חכם יותר ממני", הגיבה תמר בלא קשר להצעתו. "לפני שחזרת בתשובה הלכת בתלם, למדת פסיכולוגיה והיום יש לך עבודה מסודרת ומכובדת. ואני? מה אני עשיתי? הקמתי ארגון שמאל מטופש וערכתי את הביטאון שבו הופיע הטור שלי. מה נשאר לי מזה היום? כלום. רק זיכרונות מרים. אצטרך מחר לערוך סבב בין הסופרמרקטים שבעיר ולהציע את שירותיי".

"תמר, אל תמהרי, קחי עוד כמה ימים לפני שאת בוחרת בהסבת מקצוע", ביקש ממנה אבי.

"אם הייתי חכמה כמותך, הייתי לומדת בעבר ולא נאלצת

לחפש לעצמי 'הסבות מקצוע' מעין אלו".

"גם לי יש רגעים שבהם אני חושב - אילו רק היה אחרת", אבי אמר בקול שקט, כשעקמימות ניכרת בקצות שפתיו. "גם אני תוהה לעצמי לפעמים אם במקום לעבוד כפסיכולוג יכולתי להיות היום אברך או מגיד שיעור, אילו רק הייתי גדל בבית חרדי ולומד בישיבות מגיל צעיר. אני אוהב את העבודה שלי ומרוויח יפה... אבל לפעמים יש צביטה קטנה בלב, הרגשה כזו שהחיים חולפים ועוברים, ובעצם, לאן אני מתקדם?"

תמר הנהנה. היא הכירה את התסכולים של אבי. לא הייתה זו הפעם הראשונה שהוא שיתף אותה בהם.

הוא נאנח. "מול הגמרא משהו קורה לי, שגורם לי להיות לא מרוכז ולחוץ. אי אפשר ללמוד כך. אני יודע שזה לא קשור להבנה וליכולות שלי, אבל בפועל אני ממש מתקשה".

תמר הנהנה לעומתו. "מצטערת, אבי. אתה צודק, גם לך קשה, לא רק לי".

הוא הרכין ראשו. "את הסוד הזה אני לא מספר לאף אחד".

"חוץ מאשר לי", תמר חייכה.

"טוב שיש לנו עם מי לחלוק את הסודות הקטנים שלנו", אבי הנהן אליה בהקלת מה, אם כי הצער עדיין ניכר היה על פניו.

פרק ב

אידיש חינוכית

לאה זיהתה את תמר כאשר פסעה זו למולה ברחוב, העגלה מתגלגלת לפניה וארבעת ילדיה נצמדים אליה מכל עבר, בדרכם אל גן המשחקים הקרוב.

"מה שלומך?" ניגשה אליה במאור פנים, "האם אחותי אהבה את הכתבה ששלחת לה? מאז שהגעת אליי לחנות וביקשת את עזרתי, חשבתי עלייך לא פעם".

בפעם השנייה שבה נפגשו השתיים בחנות, הייתה החנות עמוסת קונים, ופרט להסכמתה המידית של לאה להעביר את החומר לידיה של אחותה, הן לא הצליחו להחליף כמעט מילה.

לאה הוסיפה פתאום - "אני מקוה שלא נפגעת ממני מסיבה כלשהי בפעם הראשונה שהגעת לחנות. אם כן, אני מבקשת סליחה".
"לא, זה בסדר", תמר השתדלה לחייך, "אני עצמי מצטערת על התנהגותי, הייתי קצת עייפה באותו היום".

אמנם זה תירוץ, אבל המוכרת לא אמורה לנחש מעבר לכך.
 "זה בסדר", לאה הנהנה. "ומה לגבי הכתבה היפה שלך?"
 "למה את שואלת? חשבתי שאחותך עדכנה אותך", תמר
 שאלה במקום לענות.

"אחותי עסוקה וטרודה מאוד", השיבה לאה. "הבאתי לה את
 הכתבה, אבל לא ציפיתי שהיא תתקשר לעדכן אותי. 'אין לי זמן',
 'אין לי זמן' - כך היא תמיד מתאוננת. היא מסוג האנשים שכל
 העולם עומד להם על הראש, אם את מכירה את הסוג הזה".
 היא השתתקה לרגע הביטה מהורהרת בתמר ושאלה - "לאן
 את הולכת? אל גן המשחקים?"

הייתה לה הרגשה שתמר בודדה ואין לה חברות לבלות עמן
 את שעות אחר הצהריים. "אולי תצטרפו אלינו לגינת המשחקים
 שאלה אנו רגילים ללכת? הבת הקטנה שלי אוהבת מאוד תינוקות,
 נראה לי שהיא תשמח לשחק עם התינוקת המתוקה שלך".
 "אמא, לאיזו גינה היא מתכוונת?" יעלי משכה בחצאית של
 תמר.

שמואל שתק אבל הבעת פניו הזעופה העידה שהוא לא מרוצה
 מהרעיון לפנות ליעד חדש.

"כן, רוצים גינה!" "עם נדנדות!" דניאל ויוסי, בני הארבע וחצי
 והשלוש וחצי, ששו על הרעיון וניתרו בהתלהבות.
 אפרת נבהלה מן הטלטולים שנגרמו לעגלה, והחלה לבכות.
 "איזו מהומה מתחוללת כאן בגלל ההצעה שלי..." לאה
 הנבוכה ליטפה את ראשה של אפרת, "אבל אני שמחה לראות
 שהם מעוניינים".

"אמא, לא..." יעלי שוב משכה בחצאית.
 "רק קצת?" ניסתה תמר לשדל אותה. להתלוות ללאה יהיה

נחמד יותר בעבורה מאשר לשבת משועממת לבדה בגן הציבורי הריקן ולצפות בילדיה המשחקים בנדנדות המרוחקות.

היא פנתה ללאה - "באיזו גינה מדובר?"

"הגינה שליך הקהילה שלנו", לאה הצביעה לעבר גינת המשחקים הממוקמת בין בנייני המגורים ברחוב שמעליהן.

הגינה הזו? תמר הייתה מופתעת - "הרי זו גינה סגורה לקהילה שלכם בלבד. האם מותר למישהי שלא מהמקום לשבת שם?"

"את שואלת ברצינות?" לאה בחנה את פניה של תמר.

"לא, סתם, חשבתי ש..."

"מותר לכל אחד לשבת בגינה הזו. העירייה היא זו שבנתה אותה - ולמען כולם, ממש בשביל כולם", לאה חייכה. "אבל אני מסכימה שאולי מהצד זה נראה שהיא מיועדת אך ורק לנו".

תמר לא ידעה האם להיענות להצעה. אמנם לאה אומרת שהגינה נועדה לכולם, אבל בפועל מי שיושב שם אלו רק נשות הקהילה שלה. היא לא זוכרת שפגשה אי פעם נשים חסידיות מקרוב.

"איך הנשים מתייחסות למישהי שהן לא מכירות?" ניסתה לברר.

גם ילדיה השתתקו וציפו לתגובתה של לאה.

"תמר, אל תגזימי", לאה הרגיעה, "אין ועדת קבלה שבוחנת את מי שנכנס אל הגינה, ודווקא נראה לי שהחברות שלי ישמחו מאוד להכיר אישה מיוחדת כמוך".

"בסדר", תמר הנהנה, מקוה לטוב.

"אשמח מאוד שתצטרפי אליי", לאה אמרה בחמימות, "נחמד הרבה יותר לשבת עם ידידה. עבורי זה יהיה בילוי נעים מאוד, ואני מקוה מאוד שגם עבורכם".

•

גינת המשחקים המתה אימהות וילדים קטנים כאשר התקרבו שתיהן. לאה, אשר הכירה את כל היושבות, חייכה אליהן בחביבות. תמר קיוותה שלא תשב עמה במקום צדדי, אך לאה פסעה בבטחה עם ילדיה לעבר הספסלים שבמרכז הגינה. דווקא במוקד העניינים? תמר נעצרה על מקומה. האם לדעת לאה היא מהווה אטרקציה חגיגית שתפיג מעט את שעמום הבילוי השגרתי של האימהות בגינה?

דניאל ויוסי לא חיכו להוראה מאמם ושעטו לעבר המתקנים. יעלי, לעומת זאת נצמדה אליה נחרצות, ואילו שמואל השפיל מבטו לקרקע. הגדולים מבינים יותר את השוני, ציינה תמר לעצמה, ושקלה אם למהר ולהסתלק, לפחות לטובת השניים הללו.

"בואי, בואי", לאה קראה לעברה והתיישבה על גבי הספסל. בלית ברירה התיישבה תמר לצד לאה. שמואל ישב מצדה האחר, יעלי עמדה לידם ואילו אפרת סקרה מעגלתה בעיניים גדולות וסקרניות את המתרחש סביב.

"אז מה לגבי הכתבה שלך?" לאה נזכרה.

"האחות שלך לא רצתה בה", הגיבה תמר.

"לא רצתה? כמה חבל", לאה התאכזבה.

תמר משכה בכתפיה. אמנם חבל.

"אני אהבתי מאוד את המאמר המיוחד שכתבת", אמרה לאה. "קראתי אותה לפני שהגשתי לאחותי, ואמרתי לעצמי - הלוואי שהיו יותר כתבות מהסוג הזה בעיתון".

"מעניין, אחותך דווקא חוששת בדיוק מכתבות מהסוג הזה",

השיבה תמר בחיוך חמוץ. "היא אמרה שהכתבה שלי לא מתאימה לציבור הקוראים. העיתון מבוקר ומוקפד. אסור לשלב בו כתבות שמגלות טפח מעברם של בעלי תשובה".

"אוי, מתאים לאחותי לדבר כך. אל תקחי ללב, היא קצת קשוחה", לאה הצטערה לשמוע.

"את כותבת?" התערבה אישה זרה, ממושקפת ורחבת ממדים, שנראתה לתמר בשנות השלושים המאוחרות לחייה.

"היא חברה טובה מאוד שלי, וכמו כן גם סופרת מדהימה", הציגה אותה לאה בגאווה בלתי מוסתרת.

תמר ראתה את יעלי זוקפת עין ואת שמואל מחייך לעצמו. הם לא יודעים כלל שיש להם אמא סופרת מדהימה. כמעט רצתה לנעוץ בלאה מרפק. במחי משפט הפכה אותה לחברתה הטובה ביותר, והציגה אותה כסופרת אגדית. על מה היא שחה? "סופרת!" קראה הממושקפת בהתלהבות וסקרה את תמר מכף רגל ועד ראש.

ההתפעלות הגלויה הביכה את יעלי, שהתחבאה סמוקה מאחורי אמה.

"עבורי, לפגוש סופרת פנים אל פנים זו חוויה שאין כדוגמתה!" הממושקפת עדיין לטשה בתמר מבט מעריץ.

"תכירי את חוי, מומחית הספרות מספר אחת בשכונה שלנו", צחקקה לאה. "הספרייה שלה היא העשירה ביותר בשכונה. ביתם מלא בספרי קודש, כמוכן, אך לצדם גם מבחר עצום של ספרי קריאה. חוי מכירה את כל הספרות החרדית הענפה, והאמת שגם קצת מעבר לה".

"חס וחלילה, היום אני קוראת ומכניסה לביתי אך ורק ספרות חרדית", הדגישה חוי, "אבל בילדותי ובנערוּתִי אני מודה שגם

ספרות זרה הייתה נושרת מחיקי".

היא קרצה לתמר בחביבות. "אין מה לעשות, לחובבת המילה הכתובה כמותי, קשה לעמוד למול הפיתוי של ספרות טובה. את בוודאי מכירה את הניסיון הזה מקרוב".

"ואת עצמך - גם סופרת?" התעניינה תמר בזהירות. להיות מבקר ספרות קל יותר מאשר להיות הסופר עצמו.

"סופרת? דווקא לא", חוי חייכה, "אני עוסקת בייעוץ חינוכי".
 "היא מצטנעת מאוד", לאה לחשה בקולניות לאוזנה של תמר.
 "היא הרבה מעבר לסתם יועצת חינוכית בעלת משרה קטנה בבית ספר. היא יועצת מומחית. יש לה קליניקה פרטית, היא המבוקשת ביותר בעירנו".

תמר הבליעה חיוך קטן. לאה מכתירה כל אחת בתארים מופרזים. אותה הפכה לסופרת מדהימה, וחוי היא היועצת המבוקשת ביותר בעיר.

"כיצד את מציגה את עצמך בספרים? כמה ספרים כבר הוצאת? מה שמם? אולי אני כבר מכירה וקראתי", חוי התקיפה בשאלות.
 "אני לא סופרת", תמר הצליחה להשחיל כמה מילים, "כתבתי איזו כתבה לעיתון, אבל..."

"שטויות", לאה הדפה את דבריה והחלה לחטט בתיקה, "הנה הכתבה שלך, צילמתי אותה בחנות לפני שהעברתי לאחותי. חוי, את בוודאי תהיי מהופנטת. זה בדיוק עבורך. אני כבר למדתי להכיר את הטעם הטוב שלך".

"אני אוהבת איכות, מודה באשמה", חוי חייכה חיוך קטן ושלפה מתיקה משקפיים עבי זגוגית.

תמר נרתעה מעט. המשקפיים הללו גרמו לגברת להיראות חמורת סבר עוד יותר.

לאה הגישה את המאמר לחוי, וזו עטה עליו בהתלהבות. מן הצד לחששה לאה לתמר: "היא קצת ביקורתית, לכן אל תיעלבי אם תמצא כמה וכמה חסרונות".

"אני לא כזו איומה", חייכה חוי בעוד עיניה מרצדות במהירות על פני הכתוב, "ומלבד זאת, בינתיים אני מרותקת ולא מצאתי אפילו חיסרון אחד".

אל הגינה נכנסה עוד אישה שהובילה זוג תינוקות תאומות בעגלה. היא נעצרה ונעצה מבט סקרן בתמר. "מלכי!" לאה קמה לקראתה, ותמר הבינה שמדובר בחברה נוספת שלה, "תכירי, זו תמר, הסופרת שלנו".

זו תמר, הסופרת שלנו? תמר הרגישה שעוד רגע תתפקע מצחוק. לאה נסחפת כל כך. או שמא היא נטלה על עצמה פרויקט לחבב אותה על כל נשות הגינה?...

"שמה תמר והיא בעלת תשובה", לאה הדגישה.

"הו, בעלת תשובה?" כולן התרגשו מהגילוי.

"תמיד הערצתי בעלי תשובה", פנתה מלכי לתמר. "מאז נערותי אני זוכרת שתהיתי לעצמי כיצד הם מבצעים את הצעד הזה. זה נראה לי אומץ בלתי רגיל".

"מאיזו עיר את במקור?" התעניינה חוי שסיימה לקרוא את הכתבה, "מהעיר שלנו? יש אצלנו הרבה שיעורים למי שרוצה להתקרב ליהדות, אולי הם שהשפיעו עלייך?"

"אני מקיבוץ", אמרה תמר בשקט.

"קיבוצניקית חוזרת בתשובה?" קראה חוי בקול כה רם עד שכמה נשים שישבו במרחק הפנו אליהן את מבטן, "את חייבת לספר לנו איך זה קרה".

"לא, לא נראה לי", תמר נדה בראשה. למי יש כוח לתאר

עכשיו כיצד תמר הקיבוצניקית הפכה לשומרת מצוות? זה לא סיפור חביב כפי שהן מצפות. מוטב לשכוח את כל מה שאירע טרם חזרתה בתשובה. היו אלו ימים קשים ואיומים. בוודאי לא מתאים להעלות כל זאת ביום שטוף שמש שכזה, למול שמים בהירים ונאים...

"אולי בפעם אחרת תמר תספר", לאה, שהבחינה במבוכתה, נחלצה לעזרתה. "נו, חוי, מה דעתך על הכתיבה של תמר?"
 "מעולה", חוי הידקה את משקפיה לאפה, "ומתי זה מתפרסם?"
 "זה לא מתפרסם", תמר ענתה קצרות.
 "אחותי לא רצתה את זה, כמה טיפשי מצדה", לאה הוסיפה באכזבה.

"אם כך, אני אדבר אתה!" חוי אמרה נחרצות וקיפלה את הדפים. "חייבים להכניס את זה לעיתון".
 "חוי מכירה את כולם", הסבירה לאה לתמר. "יש לה יד ורגל בכל מקום. היא דמות מרכזית בקהילה שלנו. כבר תראי".
 מלכי הגיבה בצחוק מתגלגל - "לאה, את נשמעת ממש כמו מדריכה לתיירים, כל 'פיפס' שלנו זוכה ממך לסיקור".
 "תמר לא מכירה אתכן", הסבירה לאה, "אני עורכת לה היכרות".

"מאמי!!! מאמי!!!" קול צווחה של אחד הילדים נשמע מן הגינה. הילדים, שעד לאותו הרגע שיחקו בשקט יחסי, פרצו במריבה. אחד מהם חבט בשני בחזקה עד שממצחו זב דם רב, שהתערבב עם החול.

"יענקי!" קמה לאה בסערה לעבר בנה, שהיה המָּכָה, "יענקי! מען טאר נישט שלאגן! בעט אים איבער!"¹
 "אבער ער האט מיר געשלאגן!"² השיב יענקי בפנים אדומות

1. אסור להרביץ! תבקש ממנו סליחה!

2. אבל הוא הרביץ לי!

ומשולהבות, בעוד הילד המוכה ממרר בבכי.

"תביאו נייר טישו", קראה לאה לעבר הנשים. מלכי חיטטה בכיסה ומצאה מספר ממחטות, אותן הושיטה ללאה שניגבה את הדם ממצחו של הילד.

"גיטי, קום צו מאמי"³, חוי קראה לעבר בתה הקטנה, שאמנם לא הייתה מעורבת בקטטה אך עיניה נפערו בבהלה. "נעם א צוקערל"⁴, חוי שלפה מהתיק סוכריה על מנת להרגיעה.

תמר השתאתה. היעצת המלומדת שיש לה קליניקה פרטית מבצעת טעות כה גורלית, ומרגיעה את בתה על ידי סוכריה! "למה סוכריה?" מלכי התפלאה והוסיפה בחיוך קטנטן, "רואים שזו המוז'נקל'ה"⁵ הקטנה שלך, את כבר אינך מחנכת אותה".

מוז'נקל'ה. תמר חייכה לעצמה, עוד מילה לא מוכרת. "שה, שה", חוי לא התייחסה לדבריה של מלכי, וליטפה את השערות הזהובות של בתה.

"אמא, מה הם אמרו?" יעלי לחשה לתוך אוזנה של תמר, ושמואל הוסיף הערה משלו אל אוזנה השנייה: "לא הבנתי כלום, גם עברית וגם עוד שפה כזו, מצחיקה ומוזרה".

"הם דיברו באידיש", תמר לחשה לשניהם בשקט, בתקווה שאף אחת מהנשים לא תשמע את הדיונים שנערכים אודותיהן. "אידיש?" המצח של יעלי התקמט.

תמר התפלאה על התגובה, האם הילדים שלה מעולם לא שמעו אידיש?

אכן, באזור המגורים הקודם שלהם לא היו משפחות חסידיות, ובבתי הספר ובגנים שלהם מדברים רק עברית, כמוכן. ייתכן שהם פשוט לא נחשפו מעולם לניגונה של השפה הזו.

3. בואי לאמא

4. קחי סוכריה

5. בת זקונים

"זו השפה שיהודים דיברו פעם באירופה", תמר ניסתה לחפש הסבר.

"אנחנו לא מדברים את האידיש הזו בבית", שמואל לחש. "למה הם כן?"

"אני אסביר לכם בדרך", ניסתה תמר למצוא מפלט מהשאלות החקרניות.

"היא מצחיקה השפה הזו", יעלי לחשה, ושמואל הוסיף - "אני לא רוצה לדבר בשפה הזו אף פעם".

"אל תדאגי, תמר היקרה, בעיתון שלנו אנחנו לא מפרסמים באידיש", הרגיעה לאה, שהבחינה באיתותי המצוקה של תמר וילדיה.

"ולמה עם הילדים שלכן אתן כן משוחחות בשפה המיושנת הזו? זה שייך לעבר, אי שם לגלות אירופה, מה לאידיש ולימינו אנו?" תמר העזה לתהות.

לראשונה מאז התיישבה בגינה נתקלה במבטים כעוסים. נראה כי עצם העלאת השאלה המפקפקת לא מצא חן בעיני השומעות. "מוזר. עד כמה שזכור לי הדיבור באידיש אינו כלול אף באחד מדיני השולחן ערוך, ואף לא בתוספות הרמ"א", תמר העירה במבט רב משמעות.

"למה הציניות הזו שנושבת ממך?" חוי הגיבה והוסיפה - "נכון, זו לא הלכה, אבל זהו מנהג שאנו שומרים עליו באדיקות". "אולי אפשר קצת להקל, לאחר ששבנו לארץ מן הגולה?" הציעה תמר. "נראה לי שהאידיש מתאימה פחות לאקלים הים-תיכוני".

חוי חייכה להלצה אך נדה בראשה. "איננו מחפשים הקלות. אידיש זו שפה נקייה, בלי קללות וגסויות. אנחנו רוצים שהילדים

שלנו יגדלו טהורים וצדיקים".

היה קשה לתמר לחבר בין הדרמה הסוערת של שני הילדים הנצים, פניחס זב הדם וגיטי המבוהלת, לבין ההסבר של חוי אודות האידיש החינוכית.

"והנה, גם אצלכם ילדים רבים", הגיבה.

"אולי תכתבי על כך כתבה?" הציעה חוי, "אידיש וחינוך מנקודת מבטה של בעלת תשובה?"
 "אם הכתבה תעסוק בסוגיות חינוכיות, אפשר גם להוסיף פסקה על הסוכריות שלך", לחשה מלכי באוזניה של חוי.

•

ביום שלמחרת, תמר עדיין הבחינה בהשפעות הביקור בגינה החסידית על ילדיה.

יעלי הושיבה את אפרת, יוסי ודניאל הקטנים על הספה. "מי רוצה צוקרעלים?" שאלה בעודה מחלקת להם מן ה'סוכריות' המאולתרות - החרוזים הצבעוניים.

"צוקרעל! צוקרעל!" דניאל ויוסי קראו בקול והתפקעו מצחוק. "שוין, שוין", יעלי אמרה וחזרה בקול, "מי רוצה צוקרעלים?" תמר התקשתה שלא לחייך לנוכח החיקויים המוצלחים של ילדיה.

"זה מצחיק אותך, אמא?" יעלי נצמדה אליה, "נכון שהם היו מצחיקים?"

"אה, לא, לא, מה פתאום?!" לתמר לא היה נעים, "זו השפה שלהם וכך הם מדברים גם אם אנחנו לא מבינים".

"שוין, שוין", חזרה יעלי ואחר כך שאלה, "אמא, מה זה שוין שוין?"

הטלפון צלצל ותמר שמחה שיש לה תירוץ להתחמק מן השאלות של יעלי.

"הלו?"

"תמר, מה שלומך? כבר הרבה זמן לא דיברנו!" נשמע קול מוכר.

"דניאלה! מה שלומך?" שמחה תמר. דניאלה הייתה חברה רחוקה שלה מימים עברו. שתיהן חזרו בתשובה, והקשר נשמר. "באמת זמן רב לא דיברנו", התרווחה על גבי הספה. "מה שלומך?"

"עייפים ומרוצים, ברוך השם", דניאלה השיבה מעבר לקו. "ולמרות העומס, אני לא יכולה לוותר על השיחות אתך. מה קורה? איך המעבר לדירה החדשה והמרווחת?" "נחמד מאוד", תמר השיבה, "חמישה חדרים זה בהחלט מרחב מתאים יותר למשפחה גדולה כשלנו".

"שוין! שוין!" לידה של תמר המשיכו לומר ולהתפקע מצחוק. "מה קרה לילדים שלך?" התפלאה דניאלה ששמעה את קולות הילדים מעבר לקו, "הם מדברים אידיש או שזה רק נדמה לי?" "אה, קצת..." תמר נבוכה.

"אני לא מבינה, איך הם יודעים אידיש? איפה עברתם לגור? את גרה בשכונה חסידית שבה מדברים אידיש? לא סיפרת לי". "דווקא הבניין שלנו רחוק מלהיות חסידי", תמר חייכה חיוך עגום, "אנחנו שומרי המצוות היחידים בבניין. לשפה האידיש הילדים שלי נחשפו רק אתמול, כאשר ישבתי בגינה רחוקה קצת, עם כמה נשים חסידיות חביבות מאוד".

"את רצינית? את ישבת בגינה עם כמה נשים חסידיות חביבות מאוד?" דניאלה המנומנמת נעורה כולה, "מה לך ולנשים

חסידיות? יש לך חברות חדשות?"
 "לא ממש חברות..." תמר לא ידעה מה לענות, "סתם כך,
 הכרנו..."
 "סתם כך, הכרנו?"
 "כן..."

"פשוט ישבת לך שם ביחד אֶתן בגינה, והן דיברו מסביב
 באידיש?" דניאלה תממה, "ומה פתאום הן קיבלו אותך? ואיך זה
 שאת הרגשת בנוח? אני לא מבינה!"
 "אתי הן דיברו עברית", הדגישה תמר, "אבל כאשר הילדים
 קצת שיחקו ורבו, האידיש נכנסה לתמונה".
 "והן לא בחנו אותך בשבע עיניים ובדקו אם את עומדת
 בקריטריונים שלהן? איך בכלל הצלחת להידחק להן לתוך הגינה?"
 "דווקא הן היו חביבות מאוד ומאירות פנים. במיוחד אחת מהן
 ששמה לאה. היא עובדת בחנות למכשירי כתיבה. הכרנו כאשר
 באתי לחנות לקנות מחברת, כי חשבתי לחזור לכתוב..."
 "לחזור לכתוב?" נרעשה דניאלה מעבר לקו.

אופס! תמר תפסה שעשתה טעות, אך היה זה מאוחר מדי.
 "לא, אני לא כותבת שוב", קראה בניסיון לתקן את הרושם,
 "רק חשבתי שאולי אכתוב. זה כבר ירד מהפרק, וטוב שכך. בכל
 אופן, כך הכרנו, ואתמול היא הציעה לי להתלוות אליה לגינה".
 "ואת התלוות אליה בקלות שכזו?" דניאלה התפלאה, ולאחר
 מכן הוסיפה - "ולגבי נושא הכתיבה, אל תחשבי שאניח לך".
 "כן, הלכנו ביחד. בהתחלה הסתייגתי, אבל אני מודה שכאשר
 באתי לשם גיליתי שאין ממה לחשוש. אולי אפילו נלך לשם
 שוב".

"נלך לשם שוב?" יעלי עצרה את משחקה.

תמר ליטפה את ראשה - "אולי נלך ואולי לא". נראה שעבור הילדה, פעם אחת הייתה מספיקה בהחלט.

"מוזר", דניאלה הגיבה. "מוזר שדווקא את, תמר, תתחברי עם נשים כאלו. לעולם לא הייתי מאמינה אלמלא סיפרת לי".

"נשים כאלו? מה ההגדרה הזו?"

"אין לי שום דבר נגדן", דניאלה התגוננה, "את יודעת שבעבר למדתי אנתרופולוגיה. תמיד עניינו אותי תרבויות חדשות וזרות..."

"אנתרופולוגיה? השתגעת? את מדברת על הקהילה החסידית כאילו היא אחד מהשבטים האפריקנים הנידחים שחקרת בעבר!" "חקרתי דווקא את הקהילה הבדואית", דניאלה תיקנה. "אני זוכרת עד היום את עבודת המאסטר שלי על תפקידו של השייח' הבדואי בהיררכיית השבט, ועל מסורת הכנת הקפה בעת אירוח במאהל".

"עד כאן", תמר קטעה את זיכרונותיה של דניאלה. "אין קשר בין השייח' הבדואי ומסורת הקפה לבין הנשים החביבות שהכרתי!"

"אני זוכרת שערכתי מחקר מקיף, כמה פרקים ופרקים הקדשתי למסורת הקפה", דניאלה המשיכה להיזכר בלי להתייחס כלל. "הקפה הוא אחד מהסממנים המובהקים של תרבות הקהילה הבדואית ומסורת הכנסת האורחים, יש לי הרבה מה לומר בנידון..."

"אין לי עניין לשמוע על כך!" השיבה תמר חד משמעית. "אגב, מרבית ה'אירוח' שיש להם להציע היום אינו האירוח הבדואי המקורי אלא מקור פרנסה", ציינה. "הבדואים עצמם חיים במגורים מודרניים, בעוד המאהל משמש רק בשביל תיירים

סקרנים או סטודנטים משועממים לאנתרופולוגיה".
 "לא משנה", דניאלה ניאותה סוף סוף להעביר נושא, "אולי
 תספרי לי על כתיבתך המתחדשת?"

כבר היה עדיף שנדבר על הקפה הבדואי, הרהרה תמר.
 קול יבבה של תינוק נשמע ברקע. "ישראל שלי התעורר
 ובוודאי רוצה את אמא", דניאלה נחפזה לסיים, "נהיה בקשר,
 תמר".

תמר קמה ממקומה. מה טוב שהתינוק הציל אותה מהשיחה
 הזו. היא הרגישה צורך בקפה כדי להירגע. דניאלה נחמדה ונעים
 לשוחח אֶתה מפעם לפעם, אבל היא בן אדם שלא יכול באמת
 להבין אותה.

היא הדליקה את הקומקום החשמלי והתיישבה בינתיים.
 אנשים כל כך שונים זה מזה, חשבה בעודה נשענת לאחור.
 התגובה של דניאלה למאורעות הטראגיים הייתה קלה
 יותר. בתחילה הייתה גם היא המומה ומבוהלת, אך תהליך
 ההתאוששות שלה ארך זמן קצר יחסית. כעבור שנה חזרה
 בתשובה, ובהמשך הביאה את כישוריה לידי ביטוי במסגרת
 ארגוני החזרה בתשובה.

אצלה, לעומת זאת, התהליך היה שונה לחלוטין.
 המים בעבעו. תמר ניגשה להכין לעצמה כוס קפה, מהורהרת
 עדיין. היא עצמה לא הייתה מסוגלת לעשות כלום לאחר
 ההתרחשויות הקשות. עזבה את לימודיה באוניברסיטה ולא
 חיפשה תחום עיסוק אחר. גם הפסיכולוגית הזו שאליה הופנתה
 - את שמה כבר שכחה, אולי מרב אולי אסנת - לא הועילה לה
 במאומה. תמר הרגישה אז שהן מדברות בשתי שפות שונות. את
 קֶאֱבָה הפסיכולוגית לא הבינה ולא ניסתה להבין. שלוש פגישות

הספיקו לה כדי להיווכח בכך ולוותר על שירותיה של זו. כל הזמן ניסתה רק לשכנע אותה לחזור ללמוד. לא חבל? אמרה, אין כמו השכלה גבוהה.

השכלה גבוהה, אה?! לאימאן לא הייתה השכלה גבוהה?! הייתה לה ועוד איך. היא הייתה משכילה, אשת תרבות, עם תואר שני. זה לא מנע ממנה לבגוד באמון של כולם.

תמר קירבה אל פיה את הכוס, בירכה ולגמה מן המשקה, מצפה ליהנות מהטעם המתוק. אויש! כמעט ירקה מפיה את הנוזל. מרוב בלבול שמה מלח במקום סוכר!

היא רוקנה אל הכיור את המשקה ועירתה בשנית מים מן הקומקום.

מוטב לא לחשוב על אימאן בכלל. אפילו את הקפה שרצתה להכין לעצמה, היא קלקלה לה.

•

אבי הציץ בשעונו. כבר אחת עשרה, שעה ומחצה חלפו מאז שהגיע למשרדי העירייה, והוא עדיין מחכה בתור! אין מדינה בעולם, כך היה בטוח, שיש בה תורים ארוכים כאלה. רק כאן.

הוא התקשר למשה, המטופל של אחת עשרה וחצי - "אני מצטער, אבל אני בעירייה ויש כאן עיכוב לא נורמלי, נראה שאחר. אהיה אתך בקשר אחר כך. סליחה, יש דברים שלא תלויים בנו".

למשל הביורוקרטיה המרגיזה הזו. שוכחים שאנשים עובדים, ואין להם זמן לבלות על כיסאות הפלסטיק בעירייה ולשרוף חצי יום!

חצי שעה נוספת חלפה, ומן הדלפק שמע אבי את הפקידה -

"אדוני", הפטירה לעברו, "זה התור שלך עכשיו?"
 "כן", אבי קפץ ממקומו וניגש אליה. הגיע הזמן באמת!
 "אי אפשר לעבוד קצת יותר מהר?" שאל, "אני מחכה כאן כבר
 שעותיים".

"יש הרבה עומס", הגיבה הפקידה, מעיינת במסמכים בלי
 להרים את מבטה. היא הקלידה את הנתונים הנדרשים וכעבור
 מספר דקות הגישה לאבי את הטופס המתאים.
 "תחתום למטה", הורתה.

"בשביל זה באתי עד לכאן? בשביל לחתום חתימה קטנה? לא
 חבל על הזמן של האנשים?"

"אני מצטערת, אדוני, אם תרצה תפנה למנהל, אני רק פקידה",
 זו השיבה, מנגבת אגלי זעה ממצחה.

"כן, את צודקת", אבי הבחין בעייפותה והנהן, "זו לא אשמתך,
 אני מצטער".

הוא סב על עקביו וניגש לדלת. מה קורה לו? מתנפל על
 פקידה מסכנה שבעצמה סובלת מהעומס? לא מתאים לו. בדרך
 כלל הוא מחכה בסבלנות, לא כועס, לא נוזף, לא מאשים את כל
 המדינה בצרות שלו.

הוא ניגש למכונית והתיישב. איזה חום! עצבני הדליק את
 המזגן, לחץ על הדוושה והחל בנסיעה. הכול בגלל ההצעה של
 הרב חיימוביץ', היא זו שגרמה למצב רוחו להיות כה מזופת!

•

כאשר שב אבי אל הבית בערב, תמר הבחינה מיד שמשוהו אינו
 כשורה.

"אבי, מה שלומך?" התעניינה בעודה מוזגת לו כוס מים.

אבי לא השיב אלא פסע לסלון וצנח לתוך הספה בעצימת עיניים.

"אני במטבח, שוטפת כלים", תמר אמרה חרישית. אחר הוסיפה בלחש - "אם תצטרך, אני כאן".

היא ניגשה לכיורים ושטפה מספר צלחות, אך הריכוז היה ממנה והלאה. מה קרה לו, לאבי? מצבי רוח קודרים כאלו נדירים אצלו מאוד. לרוב הוא שולט היטב על רגשותיו ומאזן את עצמו מפני סחפים לא רצויים.

היא אילצה את עצמה להמשיך להדיח את הכלים במקום לגשת לסלון ולבדוק את שלומו.

רק לאחר עשר דקות נכנס אבי למטבח, והפעם בפנים נינוחות מעט יותר.

"תודה, תמר", פנה אליה והתיישב על הכיסא, "את אישה נהדרת".

תמר חייכה לעצמה בשקט. כפי שכבר למדה להכירו בעבר, נראה שגם הפעם הדרך להיות עבורו אישה תומכת הייתה להניח לו להיות עם עצמו.

"להכין לך כוס תה?" שאלה בלי לשאול שוב לשלומו.

"כן, תודה", אמר אבי במקום להציע לה, כהרגלו, שהוא זה שיכין לה.

תמר הכינה את התה, מקפידה על כמות הסוכר הרצויה, בשעה שאבי עבר ביעף על גבי כותרות העיתונים וקרא מעט מן הכתוב. היא יכלה להבחין היטב בחוסר הריכוז ובמתח שלו, אך שוב בחרה לשתוק.

חלפה עוד רבע שעה שבה אבי לגם מן התה ותמר המשיכה לעמוד במטבח ולקרצף את כל שנקרה בדרכה. בשלב מסוים

המטבח הפך כה מסודר ונקי, עד שהיא עמדה נבוכה. ומה תעשה כעת?

לשמחתה, אבי הרים סוף כל סוף את עיניו מן העיתון. "יש לך חשק לדבר קצת?"

"כן, כן", התיישרה מולו. בדיוק להזמנה הזו ציפתה! כתפיו של אבי היו שפופות. הוא אמר בקול חרישי - "הרב שלי החליט להיטפל אליי הפעם".

"הרב החליט להיטפל אליך? ממתי הרב שלך נטפל לאנשים?" היא לא הבינה. הרב של אבי הוא אדם נעים, מאיר פנים. מה הדיבורים המוזרים הללו של אבי?!

"הוא החליט שאני צריך ללמוד יותר ברצינות", אבי היה עדיין מצוברח. "היום הוא ערך עמי שיחת מוסר רצינית לאחר התפילה". "שיחת מוסר..." תמר חזרה אחר דבריו בניסיון להבין.

"לרב שלי אני לא מעז לספר את מה שסיפרתי לך", אבי היה נבוך. "זוכרת שתיארתי לך כמה קשה לי מול הגמרא? עם כל זאת, שיעור הדף היומי הוא נסבל יחסית עבורי. הרב מסביר בעל פה, ואני לא צריך לעמוד חזיתית מול המילים הארמיות שבכתב. אני משתדל עד כמה שאפשר להראות התעניינות ולהקשיב, ונראה לי שהרב אינו מודע כלל לקשיים שיש לי".

"האם אתה מבין ממה הקשיים האלה נובעים?" תמר תהתה, ולא בפעם הראשונה, "הרי יש לך ראש מצוין. מדוע שלא תצליח לקלוט?"

"לא, זה משהו אחר..."

"מה זה אותו 'משהו אחר'?" ניסתה תמר בכל זאת לדובב אותו, אולי הפעם יצליחו להבין את שורש הבעיה. "נו, תעזבי", משך אבי בכתפו.

נו, תעזובי? כך אומר הפסיכולוג לאשתו המתעניינת שמנסה לפלס דרכים אל נבכי נפשו? חיוך דקיק נפרס על שפתיה של תמר.

"בכל אופן, הוא אמר לי שצריך ביטחון בהשם, שאני מתפרנס יפה מאוד ממקצועי, ויש לי אפשרות לפנות קצת יותר זמן ללימוד. לטענתו אני צעיר ויכול להתקדם הרבה", המשיך אבי לפרט. "ניסיתי להתחמק. הסברתי שיש עליי אחריות רבה בעבודתי. טיפול פסיכולוגי זו עבודה שבה יש להתמסר אל המטופלים, אי אפשר לנטוש אותם כך פתאום. כמו כן, לפני שבועיים התחלתי סדנה חדשה בהשתתפות אבות ובניהם, ומובן שעליי להמשיך אותה. הרב שמע אותי, הסכים שאכן אני מחויב לתפקידי, אבל אז הטיל את הפצצה".

פצצה! איזו הגדרה! תמר הביטה באבי בחמלה. היא הכירה אותו היטב, וידעה שלמרות הצלחתו הגדולה בעבודה והסיוע הרב שהגיש לאחרים, הרי בכל הנוגע ללימוד תורה אבי רחוק מלהיות אדם בטוח בעצמו.

"הוא שאל אם אני עובד כל השבוע וגם ביום שישי", המשיך אבי. "עניתי שכן. הוא שאל עד איזו שעה אני עובד ביום שישי, וכאשר אמרתי לו שאני מסיים בשתיים אחר הצהריים, הוא נראה מרוצה. 'אפנה עבורך זמן מיוחד ביום שישי, ערב שבת קדש, סמוך לזמן תפילת מנחה, ושנינו נלמד ביחד', אמר לי".

"אהה..." תמר לחשה בשקט.

לא ייאמן! בערב שבת?! סמוך לזמן הדלקת נרות?! איך בדיוק הרב מצפה שהיא תעמוד בכך?! הבית שוקק חיים, כל רגע ילד אחר צורח או נופל או מרביץ, או כוס נשפכת על הרצפה. אבי הוא זה אשר גוער בילדים ובינתיים מעמיד את הסירים על הפלטה

בעוד שהיא נעה בין אין ספור המטלות האחרונות. כיצד תצליח לנווט את עצמה בסערה של טרום השבת ללא בעלה, יד ימינה בשעות דחוקות אלו?!

"הרב אמר שהוא לומד באופן קבוע בזמן הזה", אבי הוסיף.
 "אודה שהתפלאתי - ומה לגבי אשתו?"
 "כן, מה לגבי אשתו, באמת?"

תמר הייתה מבולבלת. הרבנית היא בסך הכול אישה צעירה, בת גילה בערך, אשר עובדת כמורה בבית ספר יסודי, ומלבד זאת התברכה בשבעה ילדים ערניים ושובבים - מרביתם בנים - אשר הבוגר מביניהם הינו זאטוט בן עשר. כיצד היא מסתדרת בלא עזרתו של בעלה בערב שבת?

"העזתי לשאול אותו את השאלה הקטנה הזו", אבי המשיך.
 "הוא הסכים אתי שלא נאה שבעל ילמד בזמן זה אם אשתו זקוקה לו, ואמר לי שעליי לקבל את הסכמתך המלאה."
 "והיא, אשתו... היא מסכימה?"

האם זו רק היא שאינה מוצאת יד ורגל בערב שבת?
 "הוא אמר שהיא משתדלת מאוד, למרות הקושי. חשוב לה שהוא ילמד", אבי אמר במהוסס. הוא חשש. הנה, כעת תערוך תמר השוואות בינה לבין הרבנית. "תמר, אל תשכחי שהרבנית גדלה בבית של תלמידי חכמים. אבא שלה ישב מרבית שעות היום והלילה בחדר הלימוד, רכון על הגמרא, וכן סבה..."

"וסב סבה, וסב סבו של סבה..." תמר הוסיפה בחיוך מריר.
 "הרב עצמו הודה בפניי שחמותו התמסרה מאוד ללימוד התורה של בעלה. טבעי שאם אשתו גדלה בבית כזה, היא תיישם אותה רוח גם בביתה".

תמר עדיין הייתה מבולבלת מאוד. "אבל מבחינה טכנית זה

בוודאי קשה, ואפילו בלתי אפשרי! יש לה שבעה ילדים והיא גם עובדת מחוץ לבית".

"הרבנית באה מבית של שתיים עשרה נפשות", אבי הסביר. "אינך יכולה להשוות בינך לבינה".

"ומה ענית לו לבסוף?" שאלה בקול נכאים.

זה אבסורד. אבי ייאלץ להסכים להצעתו של הרב, וימצא את עצמו נבוכך מול דף הגמרא בעוד היא תמצא את עצמה נבוכה למול ההכנות הרבות של ערב השבת...

"אמרתי לו שאת זקוקה לי מאוד בבית", אבי הרגיע אותה, אך הוסיף בכנות - "האמת שזה היה בשבילי תירוץ כדי להתחמק". "לפחות היה לך תירוץ", עודדה אותו תמר, אם כי הייתה מעדיפה שישתמש בתירוץ אחר, שלא יציג אותה כה חסרת אונים למול אשת הרב הצדקנית והחרוצה.

"טוב שהצלחתי להתחמק", סיים אבי, רגוע ומאושש יותר. "אבל מה בעצם נורא כל כך בהצעה שלו, אבי?" תמר שאלה. "מותר לך לדעת פחות ממנו. ככלות הכול, מרבית היום אתה עובד, ובנערותך לא למדת בישיבה. אתה לא אמור להתמצא בלימוד". "זה הרבה מעבר ל'לא להתמצא בלימוד'", אבי נאנח. "הביני, למול המילים הארמיות והאותיות הצפופות דעתי משתבשת ואני הופך ללחוצך ומתוח, נטול יכולת ריכוז. הרב מעריך אותי מאוד. הוא ממליץ לרבים לפנות אליי לייעוץ ולטיפול. אינני מסוגל להעלות על הדעת שהוא יראה אותי במצב כזה".

תמר רצתה להגיב, אך אבי קטע את השיחה במפתיע - "זהו, אני רוצה להיות קצת עם עצמי".

היא הנהנה בלית בררה.

הוא יצא אל המרפסת ואחז בחזקה במעקה. מן הרחוב הבחין

בעובר אורח שלטש עיניים חמדניות לעבר הבניין ההדור. מבטיהם נפגשו, והאיש הסב את עיניו, נבוך, ופנה לדרכו.
 אתה מקנא? הרהר אבי לעצמו. רוצה גם אתה דירה חדשה עם חמישה חדרים מרווחים, ומרפסת שאפשר להתרווח בה בסוף היום עם כוס תה ולהביט בנוף בשביעות רצון...???
 אל תמהר במסקנותיך. הבן אדם המאושר הזה שאתה מביט בו בקנאה גלויה, אפילו לא מסוגל לפתור את הקשיים והקונפליקטים שלו בעצמו - וזאת למרות שהוא מצליח להתיר במיומנות תסבוכות של בני הנוער שפונים אליו מכל רחבי הארץ. ברגע הזה, באמת אין סיבה לקנאה.

•

תמר עמדה במטבח. הסיר ובו הפסטה כבר היה מונח על גבי הכיריים, והיא הייתה עסוקה בהכנת עיסת הבשר כאשר הטלפון צלצל.

"הלו?"

"שלום, זו תמר? מדברת רבקה חיימוביץ'. איך את מרגישה?"
 "הרבנית רבקה? שלום!" תמר אמרה. "אוי, הפסטה שלי!"
 הוסיפה קריאה מבוהלת. המים בעבעו וגלשו מהסיר. תמר נחפזה לעבר הכירה והחלישה את הלהבות.

"הכול בסדר עם הפסטה?" התעניינה רבקה.

"שלומה טוב", הגיבה תמר וחזרה אל העיסה, "הייתי מופתעת מהטלפון שלך, והתבלבלתי למראה המים שעלו על גדותיהם".

"למה מופתעת? נחמד שנשוחח מדי פעם. מה שלומך? אני מקוה שזה בסדר שאני מתקשרת אלייך, ושאת לא עסוקה מדי".

"לא, לא, זה ממש בסדר", תמר הגיבה בעודה בוררת עגבניות מן המבחר בסל הירקות שבמקרר. אחת מן העגבניות השחירה וגרמה גם לשכנותיה לתהליכי ריקבון מתקדמים. הריח שעלה מסל הירקות היה מצחין. מעניין כיצד התרחש כל זה מתחת לאפה מבלי שתבחין בכך!

רבקה המאורגנת והמיומנת ודאי לא פוגשת הפתעות שכאלו בתוך סל הירקות שלה.

"זהו היום החופשי שלי", אמרה רבקה, "וחשבתי שיהיה נחמד לפטפט קצת. את יודעת, כמעט לא יוצא לנו לשוחח".

תמר חייכה לעצמה. נו, נראה שהשיחה הידידותית הזו אף היא חלק מהיוזמה של הרב לנסות לדרבן את אבי לפנות זמן ללימוד היקר.

"אז מה שלומך? מה את עושה?" רבקה פצחה בשיחה בעוד תמר מלקטת מספר עגבניות ראויות להכנת הרוטב.

"מה שלומי? אה, בסדר גמור. אני כרגע לא עובדת, מגדלת את הילדים בבית", השיבה.

"ברוך השם שאת יכולה להרשות זאת לעצמך", שיבחה אותה רבקה. "אין כמו אמא בבית".

תמר שטפה את ידיה מן הלכלוך. טוב שרבקה לא רואה את האמא הזו ואת מה שקורה בבית שלה. "ואיך את מסתדרת עם העבודה בבית ספר ועם עול הבית?" מצאה שאלה שיכולה לאפשר לשיחה לנוע עוד קצת קדימה.

שיחות מאולצות מהסוג הזה - טבען שהן מגיעות למבוי סתום לבסוף.

"לא קל, אבל ברוך השם", רבקה הגיבה בחיוך עייף אך שלוו. ברקע עלה רעש של מיקסר, ורבקה התנצלה - "בדיוק כעת

אני מכינה את הבצק לחלות", הסבירה בעוד המכשיר מטרטר בקול צורמני.

"חלות..." המהמה תמר בשקט. אז היא גם אופה חלות, האישה הזו.

"אולי תרצי מתכון? יש לי מתכון נפלא. הילדים שלי אינם מוותרים, כל שבת רוצים רק את החלות המיוחדות האלו".

"אני ארשום", תמר אמרה בלית בררה, אך לא נטלה עט ונייר. המתכון מיותר. היא אפילו אינה זוכרת כיצד נראים שמרים. תמיד מדלגת על המדף הזה בצרכנייה, ונראה שתמשיך לדלג על פניו לפחות עוד כמה שנים טובות, עד שהילדים יגדלו מעט.

רבקה פירטה בפניה את המתכון המעולה. "הוא קל ונוח להכנה. החלות יוצאות פריכות וטעימות", סיכמה לבסוף.

תמר קילפה את תפוחי האדמה. נו, מה יהיה הנושא הבא שתדברנה עליו לאחר שתסיימנה לדון בחלות?...
 "רשמת?" שאלה רבקה.

"כן, בוודאי", תמר שינתה מן האמת.

"ומה שלום הילדים שלך?" שאלה רבקה.

מדהים כיצד היא מצליחה לדלות נושא נוסף לשיחה, תמר השתאתה.

"ראיתי את יעלי לא מזמן, כמה שהיא גדולה ואצילית, בת ישראל של ממש", החמיאה רבקה. לבה של תמר נמס. לשמוע מחמאות על בתה ודאי נחמד.

"היכן היא לומדת?" התעניינה רבקה.

"בבית הספר בשכונה שבה גרנו קודם", השיבה תמר. "בעלי מסייע את הילדים לשם כל בוקר".

"אה, נכון, עברתם דירה לא מזמן", רבקה נזכרה.

האם רבקה נושמת לרווחה בסתר על שהצליחה למשוך עוד כמה דקות שיחה בטרם תגיע לנושא האמתי שלשמו התקשרה? תמר תהתה לעצמה.

רבקה שאלה אותה עוד מספר שאלות לגבי המעבר, ותמר השיבה. סיפרה שאמנם ארך מעט זמן לפרק את הארגזים, אבל כעת הכול בארונות, ברוך השם. הילדים התאקלמו, אם כי עדיין מתקשים עם הנסיעות. הבניין לא דתי אבל השכנים שקטים ונעימים. היא החלה להכיר מעט ידידות מהאזור ומקוה שתכיר עוד בקרוב.

"נהדר", רבקה הגיבה לבסוף, "אני באמת שמחה שטוב לכם.

את יודעת, בעלי אוהב ומעריך כל כך את בעלך..."

תמר חייכה לעצמה בעודה מגרדת את השום בפומפייה. לרבקה יש יכולת מיוחדת במינה לנהל שיחות כאלו, ללכת בעדינות סחור סחור עד שמגיעים אל הנושא הרגיש.

"אולי בעלך סיפר לך שאתמול הם שוחחו מעט", קולה של רבקה הצטרד משהו.

הנה! סוף כל סוף. מעניין מה יהיה לרבקה לחדש.

"בעלי הציע לו הצעה מיוחדת במינה", רבקה המשיכה. "אולי

הוא סיפר לך?"

ודאי שהוא סיפר, וגם אמר שסירב, חשבה תמר, אך בקול אמרה בלי לפרט - "כן, קצת דיברנו על כך".

מה יהיה לרבקה להוסיף על הצעתו של בעלה? הלא אבי כבר טען שהוא אינו יכול לעזוב את הבית, והרב בעצמו הסכים שאל לו ללכת ללמוד ללא הסכמתה המלאה.

"ערב שבת מבחינתי זה הזמן המקודש ביותר של לימוד התורה", המשיכה רבקה. "בטרם תיכנס השבת ותפרוס עלינו את

כנפיה, אפשר לטעום מעט מהקדושה. בעלי תמיד מסוגר בשעה
הזו בחדר הלימוד שלו, ואין מאושרת ממני."

"באמת?" תמר לא יכלה להתאפק מלומר, "ערב שבת עבורי
זהו אחד הזמנים המתישים והסוחטים ביותר. אני מדליקה נרות
באפיסת כוחות ממש".

"כן, בוודאי", רבקה קראה בהשתתפות, "גם אני עייפה מאוד,
ערב שבת הוא זמן עמוס. הילדים שלי קטנים עדיין, תמר, והבית
שלי חוגג, בדיוק כמו שלך. מובן שגם אני מדליקה נרות תשושה,
ורק רוצה לעצום את עיניי לאחר מכן".

היא לא מלאך שרת אלא בשר ודם, תמר נרגעה.
"ואיך את מצליחה להסתדר ללא עזרתו של בעלך?" שאלה
את השאלה המציקה.

"זה אכן דורש ממני התארגנות רבה מראש", רבקה הודתה,
"אבל אני רוצה כל כך להיכנס לשבת עם שעת הלימוד של בעלי,
שאני לא מוותרת".

"אבל איך?" תמר עדיין השתאתה.
"מצאתי דרכים משלי להתארגן. אני מכינה חלות היום,
אפילו שזה רק יום רביעי, ומקפידה אותן. את הגיהוץ אני
מסיימת ביום חמישי. המצאתי מתכוני סלטים שניתן להכיןם
בדקות בודדות".

היא נשמה עמוקות והמשיכה - "אני רוצה כל כך שבעלך יוכל
ללמוד עם בעלי, ואני מבינה שזה קשה לך. אני מבטיחה שאשלח
אליך באופן קבוע חלות, סלטים וגם חלק מהארוחה של השבת,
אם תצטרכי".

הכף נפלה מידה של תמר לרצפה, נוקשת עליה ברעש מתכתי.
רבקה רוצה להתגייס באופן בלתי רגיל כדי לסייע לה, יפה מאוד

מצדה - אבל האם עד כדי כך היא מצטיירת כחלושה וחסרת יכולות בעיני בת שיחתה, עד שהיא נזקקת למשלוח מיוחד?!
 "מה את אומרת?" שאלה רבקה למשמע השתיקה שמעבר לקו.

"תודה לך, זה באמת נפלא מצדך, אבל קשה לי אפילו לחשוב על ערב שבת אחד שבו בעלי לא יהיה בשטח", אמרה תמר בשקט. "אני מקוה שלא נעלבת מההצעה שלי", רבקה הבחינה בגוון קולה המשתנה של תמר, "אני בטוחה שאת מסתדרת נהדר ולא זקוקה כלל לעזרתי, אך מאחר שאינך רגילה לשלוח את בעלך ללמוד בערב שבת, בסך הכול רציתי להקל מעלייך".

היא באמת טובה ועדינה. תמר התרככה.
 "הכול בסדר, תמר?" שאלה רבקה משלא הגיבה.
 "הכול מצוין", תמר חנקה את הצער וניסתה להישמע חביבה.
 "נו, נשכח מזה", רבקה אמרה, "וסליחה... באמת סליחה..."
 תמר הייתה נבוכה מאוד. "את נהדרת", שיבחה את רבקה, "ואני מתרגשת מהרצון שלך להתגייס למען לימוד התורה של בעלי".

"אז אולי בכל זאת..." ניסתה רבקה, "אפילו רק לערב שבת הזה. לימוד חד פעמי. ואני אפנק אותך. ראי בכך פינוק קטן שמגיע לך, זה הכול".

"אבל..." תמר הסתבכה, "אבל..."
 אילו אבי היה חפץ בשעת הלימוד הזו, ייתכן שהייתה נענית. אך יש בעיה אחרת. אבי חושש מהלימוד. אבי נבוך מכך שהרב יגלה את רמתו האמתית בגמרא.

עבורו ורק עבורו היא חייבת להתנגד.
 "אולי בעתיד", אמרה לאחר דקה ארוכה.

"כן, אולי בעתיד", רבקה נענתה. "זה בסדר, תמר, ושוב סליחה".

"אין צורך לבקש סליחה", אמרה תמר, "אני מבקשת סליחה ממך".

"אל תבקשי סליחה, זו אני שצריכה להתנצל", הגיבה רבקה. במשך דקה הן הוסיפו לבקש סליחה זו מזו, עד שסוף סוף הסתיימה השיחה בעוד כמה מילות נימוסין ופרדה. תמר ניגשה לסיר שבו התבשלה הפסטה, ערבבה קלות את האטריות ולאחר מכן שטפה אותן וסיננה במי הברז.

זיכרון עמום בצבץ במוחה. חודש לאחר נישואיה התקשרה לביתם אסתר רבינוביץ', אחת מהרבניות שלימדו במדרשה.

"אולי תבואי אלינו עם בעלך הטרי?" הפצירה והזמינה את הזוג הצעיר לשתי הסעודות.

כאשר אבי שב בערב מן התפילה, שמחה לספר לו על ההזמנה. "הם משפחה מקסימה, יש להם עשרה ילדים, כל אחד פיקח יותר מהאחר. אתה תיהנה מהם מאוד".

אולם אבי עיקם את אפו. "ללכת להתארח? מה רע לנו בבית שלנו?"

"לא רע לנו בכלל", הניחה ידה על לבה, "אבל נחמד ונעים להיות בבית טוב וחם ולראות משפחה יהודית מקרוב. יש להם שלושה בחורי ישיבה, אתה יודע?"

"גם הבית שלנו בית טוב וחם, ובעזרת השם תהיה לנו בקרוב משפחה יהודית", אבי הפטיר. "אני לא מבין למה אנחנו צריכים לאכול על שולחנה של משפחה אחרת".

"אבי, למה להביט ממשקפיים שכאלה? חבל, אתה מפסיד. יש שם דברי תורה מעמיקים, האבא הוא מגיד שיעור ידוע, וגם אשתו

חכמה מאוד, שוחחתי אתה פעמים רבות. חוץ מזה, הם מכינים אוכל טעים ועשיר, ואני לא אצטרך לבשל".

"אה?" גבותיו של אבי התעקלו, "זו הסיבה האמתית?"

היא הגיבה בחיוך נבון. "נכון, הנושא הזה היה חלק חשוב בשיקולים", הודתה. "נוח ונחמד שמישהו אחר מבשל עבורך".

זה היה פעם, חייכה תמר לעצמה, ניגשה לסיר ופתחה את המכסה. הרוטב מבעבע אבל צריך לחכות עדיין, לעגבניות אורך זמן להתבשל. בזמן שחלף היא למדה לבשל ולנהל את ביתה. היום היא כבר לא מעוניינת להתארח כאילו הייתה בעלת תשובה טרייה שצריך להראות לה איך נראה בית יהודי ואיך נראית סעודת שבת. יש להם בית, והם זכו לחמישה ילדים, ברוך השם. אין אף סיבה לכתת רגליים למקומות אחרים. היא בעצמה מזמינה היום אורחים מפעם לפעם.

אמנם נכון שהיא רחוקה מלהיות אשת חיל כמו רבקה ונשים שכמותה אשר מנהלות את ביתן ביד רמה וקמות עם שחר להביא טרף לביתן, אבל היא עברה כברת דרך מהמקום בו התחילה. תמר השפילה את מבטה. ההצעה טובת הלב של רבקה גרמה לה לחוש שמחזירים אותה לאחור, וזה לא נעים בכלל.